

KELLEMES NYÁRI PILLANATOK A MENHÁZ KERTJÉBEN

NAGYMEGYER

„Arendezvényen elhangzott a Hatikva és Szenes Hanna „Eli, Eli” című dala a helyi kórus előadásában, az egybe-
gyűltékhez többek között...”

3

FRANCIAORSZÁG

„Számomra az otthon: Jeruzsálem. Visszavágyom. Jelenleg ott nagyon nehéz, így a család számára Franciaország biztonságosabb...”

3

CSERELÁGER

„A kötetet a történelem iránt érdeklődők számára írtam, remélhetőleg közérthető jelleggel, ugyanakkor a tudományos hivatkozások...”

5

Zsidó Kultúra Európai Napja

A Komáromi Zsidó Hitközség ezúton hív meg minden érdeklődőt 2025. szeptember 7-én, vasárnap a Zsidó Kultúra Európai Napja alkalmából szervezett programjára, a Menház épületébe (Komárom, Eötvös utca 15.).

11:00 Kosher – Deutschék konyhája – Deutsch-Fehérváry Mercédesz rebecen, Deutsch Péter rabbi és Radnóti Zoltán főrabbi könyvbemutatója

11:50 Recepty z macesu (Maceszreceptek) – Martina Cibirová (www.maces.sk) és Jozef Dukes könyvbemutatója

12:40 Meziuze elhelyezése a hitközség felújított konyháján – könnyű kóser, hideg ebéd

13:45 Gondolatok az őszi nagyünnepek előtt – Misha Kapustin, a Szlovákiai Zsidó Hitközségek Központi Szövetségének rabbija

14:15 Kehila – a közösségért díj átadása

14:30 Janicsák Veca koncertje a zsinagógában

A részvétel ingyenes, de előzetes regisztráció szükséges, legkésőbb 2025. szeptember 1-ig a kile@menhaz.sk címen.

Nagyünnepek

Hagyományainkat követve dr. Riszo-vannij Mihály és dr. Balogh István tanáruk működnek közre a szertartásokon. Minden program regisztrációköteles, jelentkezésüket 2025. szeptember 16-ig várjuk a kile@menhaz.sk címen.

A zsidó új év, Ros Hásáná 2025. szeptember 22-én, hétfőn este kezdődik. Az ünnepköszöntés (18:00) után hagyományainkat követve vacsorát tartunk. Szeptember 23-án, kedden 15:00-kor lesz a Taslich szertartás és a közös tanulás.

Jom Kippur, az engesztelés napja előestéje október 1-jén, szerda este lesz, az ünnep 2-án, csütörtökön naplementekor ér véget, imaidők: 2025. október 1., szerda 18:00 – Kol Nidré, a böjt kezdete: 18:05.

2025. október 2., csütörtök 18:00 – Mazkir emlékezés az elhunytakra, Neila – záróima, Havdala, majd böjt utáni étkezés (a böjt vége 19:07)

Látogatók a Menházban

Júniusban Mohácsi János rendező és Kovács Márton kereste fel a Menházat, Gál Tamás, a Komáromi Jókai Színház igazgatója társaságában. Zsinagógánkat és kis kiállításunkat Saláth Magda, irodavezető mutatta meg az érdeklődőknek. Mohácsi János egy zsidó témájú darabot rendez ősszel Komáromban. Erről következő számunkban olvashatnak részletesen.

Városunkba látogattak Izraelből az egykor Komáromban élt Kohn cukorkás család leszármazottai, vendégeinket Paszternák Antal elnök kalauzolta.

PA

Gyászjelentés

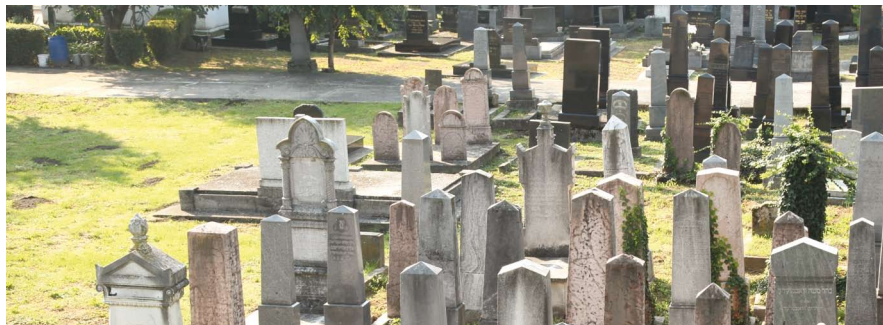
Lapzárta után kaptuk a szomorú hírt, 78 éves korában elhunyt **Dr. Lednitzky András**, a Szegedi Zsidó Hitközség korábbi elnöke, Izrael állam tiszteletbeli konzulja, a magyar zsidó közélet jeles képviselője. A család, a helyi közösség gyászában osztozunk, emlékét megőrizzük!

a Komáromi Zsidó Hitközség vezetősége,
a Hitközségi Híradó szerkesztői

Elhunyt Hidasi Endre

Életének 77. évében elhunyt Hidasi Endre a Dunamenti Zsidó Kulturális Egyesület (DUZSIKA) és az érdi székhelyű Budakörnyéki Zsidó Hitközség elnöke, aki többször látogatott Komáromba kis közösségével és korábban lapunk hasábjain is bemutatkozott.

A Komáromi Zsidó Hitközség nevében búcsúzzunk elnök úrtól. Emlékét örökre megőrizzük.

Kérjük a támogatását!

Kedves Olvasónk! Kérjük, lehetősége szerint támogassa a Komáromi Zsidó Hitközség programjait, a HH megjelenését, épületeink, temetőnk felújítását.

Belföldi átutalás Szlovákiából:

26384962/0900 – Slovenská sporiteľňa

Nemzetközi átutalás külföldről:

Cím: Židovská náboženská obec v Komárne, Eötvösa 15, 94501 Komárno, Slovakia

IBAN: SK060900000000026384962 SWIFT: GIBASKBX

Bankunk címe: Slovenská sporiteľňa, Palatinova 33, 94501 Komárno

Hitközségi Híradó – a Komáromi Zsidó Hitközség lapja, alapítva 5756-ban (1996), **főszerkesztő:** Paszternák Tamás (tamas.paszternak@menhaz.sk), Paszternák András (andras.paszternak@menhaz.sk), **munkatársak:** Saláth Magda, Mgr. Piczek Ferenc, **tördelőszerkesztő:** Saláth Richárd, **olvasószerkesztő:** Paszternákné Kertész Zsuzsanna (Komárom), Katarína Potoková (Nitra), **nyomtatás:** Nec-arte Kft., Komárom, **a KZSH címe:** Židovská náboženská obec, Eötvösa 15, 945 01 Komárno, Slovakia, tel.: 00421/35/7731-224, **e-mail:** kile@menhaz.sk, tel.: 00421/35/7725-355. **Regisztrációs szám:** EV 3424/09. **ISSN** 1337-091x. **IČO:** 34073400. Alapítva 5756-ban. **Lapunk Önnek készült, kérjük ne dobja el!**

Faliújság rövid hírek

A KZSH-t, a Shalom klubot és a HH-t Tamara Zuzková (Csehország), Tomenendal Georg (Ausztria) és anonimitásukat kérő adományozók támogatták. Köszönjük!

Közösségünk két pályázata is sikeres volt a Bethlen Gábor Alapkezelő Zrt-nél. A HH-kiadása és kulturális rendezvényeink mellett a fiatal generációnak szóló programunk is támogatást kapott.

Új könyvekkel gazdagodott a Spitzer Béla Kiskönyvtár állománya. A nyári szünet után várjuk olvasóinkat.

Novemberben 4-9-ig ismét nemzetközi tenisztornát rendez a Maccabi Slovakia. Az érdeklődők részletes információkat a kile@menhaz.sk címen kaphatnak.

A következő zsinagógai évre luach (naptár) igényelhető a kile@menhaz.sk címen.

Hanuka ünnepe az idén december közepén lesz, gyertya igénylésüket november végéig várjuk a kile@menhaz.sk címen.

A Komáromi Zsidó Hitközség titkársága a nyári szünet alatt előzetes bejelentkezéssel látogatható.

Július folyamán ismét megszépült a Menház kertje.

Továbbra is várjuk programötleteiket a kile@menhaz.sk címen.

Támogatóink / naši sponzori:

„Realizované s finančnou podporou Fondu na podporu kultúry národnostných menšín“

A francia zsidók nyomában Beszélgetés Sarah Copier Steinerrel

Miskolci születésű lány vagyok, aki mindig is imádta a kalandokat, a tanulást és a felfedezést. A zsidóságra a Taglit program után sikerült integrálódnom. Aki még emlékszik rám: az első közösségem a Frankel zsinagóga volt, de a kezdet kezdetén az ünnepeket Komáromban töltöttem. Az út persze folytatódott: Izrael után Franciaországba vezetett. Négygyerekes anya vagyok; jobb időkben utazásszervezőként dolgoztam, a háborús helyzet miatt azonban jelenleg judaika ékszerkészítő vagyok (JerusalemChic ékszerek). Emellett rendszeresen írok is: magánkiadásban, kis példányszámban megjelent *Nők a Tórában* című könyvem (nála lehet érdeklődni), valamint a Könyv Népe Kiadóval közösen készült *Zsidók a francia trikolor alatt* című ismeretterjesztő kötetem.

Ez a kiadvány a napokban jelent meg, miként került kapcsolatba a Franciaországban élő zsidó közösséggel?

Aix-les-Bains városában élek, ahol nagyon élénk zsidó élet zajlik. Olyasfajta helyi Jeruzsálem ez, ahol a nők kendőben vagy hajukat eltakaró sapkában járnak, a férfiak pedig siltes sapkát, kalapot vagy kipát viselnek. Rendszeresen az előadások, a közösségi programok, itt működik a legfontosabb

jesiva is, ahonnan a francia rabbik nagy része kikerül. Amint a gyerekeink elkezdtek a helyi héderbe járni, mi is egycsapásra a közösség részévé váltunk. Sok barátnőm van, jól érzem magam. A nyelv sem akadály.

Hogyan született meg a könyv? Miért lehet érdekes a magyarul olvasók számára, hogy megismerjék a francia zsidó közösséget?

A Neokohn számára írt tudósításaimat és cikkeimet fűztem össze egy egésszé, később pedig kiegészítettem releváns részletekkel. Minden cikket komoly kutatás előzött meg – a könyv mégis olvasmányos és izgalmas. Ezek mozaikdarabok, nem szükséges sorrendben olvasni. A tartalomjegyzékből bárki kiválaszthatja a számára legérdekesebb témát.

Magyarországon nőtt fel, élt Izraelben, most Franciaországban. Hol érzi magát igazán otthon? Van olyan történet a kötetben, amely különösen közel áll Önhöz?

Számomra az otthon: Jeruzsálem. Viszszavagyom. Jelenleg ott nagyon nehéz, így a család számára Franciaország biztonságosabb. A kötetből számomra legkedvesebb rész a II. világháború francia történetével foglalkozik. Mivel holokauszt-túlélő családból származom, a téma mélyen meg-

érint. Kezdetben nem volt szimpatikus számomra a francia társadalom, de ahogy megismertem az emberséget, amelyet a zsidóság irányába tanúsítottak – megváltozott a véleményem. Franciaországban van a legtöbb, a Yad Vashem által elismert zsidómentő hős, a Nemzetek Igaza. Ez hozzájárult ahhoz is, hogy szívesen alakítottam ki egy még kozmopolitább személyiséget, és váltam francia–izraeli–magyar állampolgárrá.

Hol szerezhetik be az érdeklődők a könyvet?

A Libri és a Lira nagyobb üzleteiben. Figyelem: az első körben 500 példány készült – érdemes sietni, hogy jusson még!

PA-PT

Emlékezés Nagymegyeren

2025. június 15-én a hagyományokat követve megemlékeztek Nagymegyeren a Holokauszt áldozatairól. A város közössége, civil szervezetek és vallási képviselők gyűltek össze a Városi Művelődési Központ falán elhelyezett emléktáblánál, ahol egykor a nagymegyeri zsinagóga állt. Az esemény célja nemcsak az emlékezés, hanem a figyelemztetés is: hogy a múlt borzalmai soha ne ismétlődhessenek meg.

Nagymegyeréről a második világháború idején 530 zsidó polgárt hurcoltak el, közülük 418-an vesztették életüket. A város 2004 óta minden évben megemlékezést tart. A rendezvényen elhangzott a Hatikva és Szenes Hanna „Eli, Eli” című dala a helyi kórus előadásában, az egybegyűltekhöz többek között Schwarz József, a Dunaszerdahelyi Zsidó Hitközség elnöke, Fináli Gábor budapesti rabbi szólt. A gyászimát Klavanszkij Anatolij kántor recitálta. A résztvevők virágokat és az

öröklétet szimbolizáló köveket helyeztek el az emléktáblánál.

A megemlékezésen a Komáromi Zsidó Hitközséget Pasternák Antal és felesége képviselte. A hitközségünk segítségével, minden évben biztosítják a szervezők a vallási szertartás kereteit – rabbi és kántor jelenlétével –, ezzel is hangsúlyozva a zsidó hagyományok és az emlékezés fontosságát.

PZs

Szombatfogadás

Július 4-én, pénteken este újra összegyűltünk a komáromi zsinagógában, hogy közösen köszöntsük a szombatot Riszovannij Míhály vezetésével.

A helyieket és tágab régióból megjelenteket Paszternák Tamás koordinátor üdvözölte. Az ünnepi tanítást követően került sor a liturgikus részre. Az ima után közel ötvenen töltötték meg a Wallenstein Zoltán termet, a kiddusra. Az áldások elmondása, majd finom, kóser szendvicsek, saláták, falatkák várták a résztvevőket. A gyümölcsökről budapesti vendégeink gondoskodtak. Jó volt ismét viszontlátni egymást, hosszan beszélgetni a légkondicionált kultúrteremben.

Köszönet mindazoknak, akik a rendezvény előkészítésében és lebonyolításában közreműködtek!

PA

Kaposvár zsidósága Róna Lászlóval beszélgettünk

Róna László vagyok a Kaposvári Hitközség elnöke, egyúttal előimádkozója és biztonsági megbízottja. 2006-tól vezetem a Hitközséget, előtte 1998-tól elnökhelyettesként segítettém néhai Lipkovits Tibor elnök munkáját. A forinttal egy napon születtem, egyesek szerint azóta együtt romlunk. „Civil” foglalkozásom gépészmérnök, persze a koromból adódóan már nyugdíjas vagyok.

Melyek a kaposvári zsidó közösség történetének legfontosabb mérföldkövei?

Somogyban az 1700-as évek elején – igaz, csak nagyon kevesen –, de már éltek zsidók. Kaposvári zsidókról csak a század utolsó éveitől kezdődően beszélhetünk. A birtokunkban lévő születési anyakönyvek első bejegyzése 1771-ből származik! Kaposváron először 1770-ben találkozhatunk zsidó vallásával. Bencze Sámuel egy négytagú család feje volt. Sör és borkiméréssel foglalkozott. Jelentős adófizetője is volt a városnak. Annak ellenére volt prominens adófizető, hogy a zsidóknak elvileg nem lehetett ingatlan tulajdonuk a városokban. A zsidóságot számos diszkrimináció sújtotta, és közéjük tartozott a szabad költözködési jog hiánya is. Letelepedési engedélyt csak az adott terület földesurától, a szabad királyi városokban pedig a város vezetésétől kaphattak. A legnagyobb arányban az 1880-as népszámláláskor éltek zsidók Kaposváron. A város lakosságának közel 19%-a(!) zsidó volt. Az arány később a város fejlődésével természetesen csökkent.

A XIX. sz. elején Kaposváron már működő hitközség volt. Az istentiszteleteket egy bérelt házban kialakított imateremben tartották. Később, 1842-ben vásárolták meg azt a telket, melyen a jelenlegi zsinagóga áll.

Miként érintette a Vészkorszak a helyi közösséget?

1944-re a Kaposvári Zsidó Hitközség ke-
reken 3200 főt számlált. Más források 3500 kaposvári zsidóról tesznek említést. Ez természetes, hiszen a hitközség létszáma nem egyezhetett meg a zsidótörvények értelmében zsidónak számítókéval.

Ha már a számoknál tartunk: Kaposvárról két transzporttal, 1944. július 4-én és 5-én összesen 5139 embert deportáltak, köztük egy háromnapos csecsemőt is! Ebben a létszámban a környékről és a tabi gettóból a kaposváriba telepítettek is benne voltak. A kaposvári zsidóságból csak 29 főt

nem hurcoltak el! És most álljon itt egy másik szám: Kaposvárra és környékére a Shoá után csak 378-an, a megyébe sem sokkal többen tértek vissza! 1945. szeptember 1-én a Shoát túlélő és hazatérő maroknyi zsidóság első hulláma tisztújító közgyűlésén új-jáalakította a Kaposvári Izraelita Hitközséget. Egészen 1956-ig volt Kaposváron rabbi és kántor. 1956-ban a rabbink emigrált, és vitte magával a közösség néhány tagját. Rajtuk kívül is számosan disszidáltak. A létszámunk sajnos folyamatosan fogyott. Sokan költöztek Budapestre.

A mintegy 1200-1500 fő befogadására alkalmas zsinagóga már nagyünnepkor is szinte kongott az ürességtől. Az épületet a MAZSIHISZ jogelődje, a MIOK több másik zsinagógával együtt eladta a '70-es évek elején. Az állapota folyamatosan romlott. 1980-ban életveszélyessé nyilvánították. A bontást robbantással oldották meg! Elmondani nem tudom, milyen érzés volt látni a hajdan volt zsinagóga összeomlását. Az erről készült fotósorozat másnap jelent meg a Somogyi Néplapban a „Templom halála” címmel.

Ha a településen járunk, mely, a zsidó-sághoz kapcsolódó emlékeket érdemes felkeresnünk?

Udvarunkban áll egy emlékmű, melynek központi részét a volt zsinagóga oromdísze képezi. A temetőnkben két olyan síremlék is található, amelyek a nemzeti sírkert részét képezik. Az egyik Dr. Bergel Józsefé, aki a Kaposvár 40 év óta című könyv írója, amely a város fejlődését írja le, zsidó szemszögből. A másik Kunffy Adolf kriptája, aki az utolsó garibaldistaként halt meg. A Kaposváron nemesi címet kapott kevés zsidók egyike volt. Az ő fia volt a neves festőművész, Kunffy Lajos. Temetésén az akkor regnáló olasz király által küldött zenekar is közreműködött.

Ugyancsak a temetőnkben található az első világháború hőseinek és a második világháború mártírjainak emlékműve. A mártíremlékmű 1947-es felavatása országos jelentőségű esemény volt, hiszen az akkori miniszterelnök Dinnyés Lajos és a Nemzetgyűlés alelnöke Kéthly Anna is beszédet mondott. A korabeli sajtóból idézve: „...megindult a város népe az izraelita temető felé. Végeláthatatlan sorokban robogtak az autók, kocsik vonultak és gyalogosok. Befutott 600 utasával a különvonat is, úgyhogy már 11 óra előtt több ezer főnyi tömeg fogta körül a temető

elején elhelyezett, Auschwitzi hamvakat tartalmazó művészi emlékművet.”

A volt tüzérlaktanyából vagonírozták be a deportálásra összegyűjtötteket, melyre a falán elhelyezett emléktábla hívja fel a figyelmet.

Több olyan kaposvári zsidó nevével is találkozhatunk, akik sok esetben nemzetközi elismerést vívtak ki maguknak, és nem zsidóként, hanem magyarként lettek híresek. A teljesség igénye nélkül: a megyei kórház névadója, Kaposi Mór 1837-ben az akkori kántorunk gyermekeként Kohn Mórícként született. A kórház udvarán lévő emlékműnél hajthatunk fejet előtte.

Biztos, többeknek ismerős a név: Juan Gyenes, vagy ahogy emlegetni szokták, a királyok fotósa, a fotósok királya. Ő a kaposvári születésű Gyenes János. Csak felsorolásként: Kónyi Manó, Kunffy Lajos, Gyergyai Albert, Gábor Andor vagy Iványi Grünvald Béla.

Mit kell tudnunk a kaposvári zsidóság jelenéről? Melyek a legfontosabb programjaik?

Napjainkban már csak nagyon kevés zsidó él a városban. Jellemző, hogy a BZSH-t több kaposvári származású erősíti, mint ahányan itt élünk és részt veszünk a Hitközség életében. A nyári hónapok (július, augusztus) kivételével heti rendszerességgel tartunk szombatfogadást. Természetesen az őszi ünnepeket, hanukát, peszáchot, purimot... is megtartjuk. Havonta egy péntek estére jön Budapestről egy rabbijelölt, különben én vezetem az istentiszteleteket.

Miként látja a közösség jövőjét?

A Hitközségünk tagságának legnagyobb sajnálatunkra nincs utánpótlása! A legfiatalabb tagunk is már nyugdíjas. A gyermekeink elmentek tanulni – többnyire Budapestre – és a végzés után már nem jöttek vissza. Nagyon szomorú tényként kell elkönyvelnünk, hogy a mi korosztályunkkal Kaposváron nemcsak a Hitközség szűnik meg, hanem a zsidóság is!

PA-PT

Csereláger... Szécsényi Andrással beszélgettünk

Szécsényi András történész vagyok, az Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltárának (ÁBTL) kutatója. 20 éve foglalkozom a holokauszttal, közgyűjteményi szakemberként kezdtem a Holokauszt Emlékközpontban (www.hdke.hu), azóta több intézményben dolgoztam, jelenleg az ÁBTL-ben tevékenykedem.

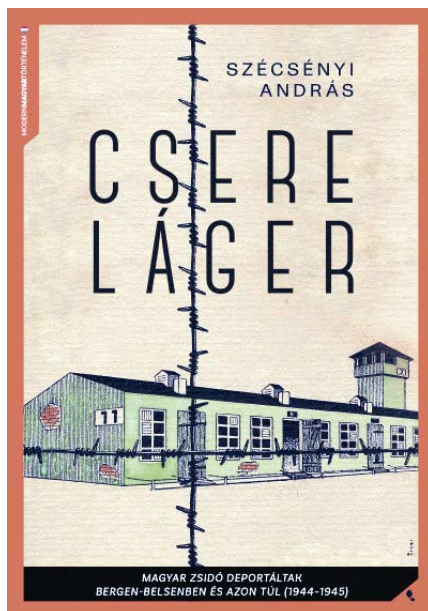
Az Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltárának tudományos munkatársa, mit érdemes tudnunk erről az intézményről?

Az ÁBTL egykori állambiztonság iratanyagait őrzi és kezeli, és a mai titkosszolgálatok iratkezelését felügyeli. A levéltárban mindenki megismerheti, hogy 1990 előtt az állambiztonság milyen információkat gyűjtött róla, felmenőiről és családtagjairól. A korábban titkolt és elhallgatott történetek megismerése családtörténeti szolgáltatásként mindenki számára ingyenes.

Nemrégiben jelent meg Csereláger – Magyar zsidó deportáltak Bergen-Belsenben és azon túl (1944–1945) című könyve a Jaffa kiadó gondozásában. Miként kezdett hozzá a téma feldolgozásához?

A Bergen-Belsenbe deportált magyar zsidók történetének kutatását mintegy 10 éve kezdtem el Huhák Heléna történésszel, akivel számos cikket, tanulmányt és forrásközlést adtunk közre az elmúlt évek során magyar és angol nyelven. Egy személyi hagyaték került a kezünkbe, amelyben apa és lánya levelezett Bergen-Belsenben. Mivel a témának nem volt szakirodalma, beleástuk magunkat és fokozatosan értettük meg ennek a különleges tábornak a jelentőségét és azt is, miért és hogyan volt lehetséges – kivételes módon – a levélváltás egy náci koncentrációs táborban. Az 1943-ban létesített Bergen-Belsen ugyanis három részből állt: egy hadifogolytáborból (ezzel a kötetem nem foglalkozik); egy kényszermunka táborból (ez férfi és női szektorokra bomlott), illetve egy úgynevezett cseretáborból. A könyvem e két utóbbi magyar foglyaira fókuszál. A bergeni Cseretábor nagyon különleges hely volt. Ide a németek által elfoglalt országokból hurcoltak zsidókat abból a célból, hogy a háborúban szemben álló felekkel, főleg a britekkel kötött alkuk révén kicseréljék az ide gyűjtött zsidókat német állampolgárookra. Néhány sikeres csereakció volt is, a „cseretáborosok” többsége azonban végül nem nyerte el szabadsá-

gát ilyen módon. Magyar zsidók elsőként az úgynevezett Kasztner-vonattal érkeztek a cseretáborba, pontosabban annak egy elkülönített egységébe (Ungarnlager). A mintegy 1700 fős kontingens tagjai 1944 tavaszán még Budapesten „megvásárolták” szabadságukat a Mentőbizottság és az SS alkujának köszönhetően. Ezért kerültek el Auschwitzot és jutottak ide. A Kasztner-csoport ráadásul 1944 augusztusában és decemberében, két lépcsőben Svájcba távozhatott. Az Ungarnlagerbe a Kasztner-csoport távozása után aztán újabb magyar csoportok kerültek, őket azonban nem menekítették már ki. Fontos megjegyezni, hogy közben a kényszermunka táborrészbe is hurcoltak magyar

zsidókat, legalább 15 000 főt. Közülük rengetegen meghaltak az alultápláltság, az őrség kegyetlenkedései és az 1945-ben kitört flekktífusz-járvány következményeként.

Kiknek szól a kötet? Miért fontos, hogy ismerjük a Bergen-Belsenbe deportált magyarok történetét?

A kötetet a történelem iránt érdeklődők számára írtam, remélhetőleg közérthető jelleggel, ugyanakkor a tudományos hivatkozások szabályainak betartásával. Bár világszerte valóban sokan kutatják a holokausztot, a magyarországi holokauszt története meglehetősen alulprezentált a nemzetközi térben. Másrészt a magyar kutatók korábban elsősorban a gettósítás-deportálás lefolyására, illetve a munkaszolgálatra fókuszáltak, a több száz német lágerbe hurcoltakra kevésbé esett fény – a

kötet ezen is enyhíteni szeretne. Harmadrészt pedig ez a könyv azért egyedi, mert kizárólag a deportáltak, elhurcoltak, túlélők hangját szövegezte meg: naplókra, visszaemlékezésekre, a túlélőkkel készített interjúkra építi fel mondanivalóját. Azaz arra voltam kíváncsi: hogy maguk a szenvedők és túlélők mit, hogyan érzéltek, láttak, illetve mire emlékeztek üldöztetésükből.

Azért fontos ismernünk az SS lágerrendszerébe elhurcolt százerek történetét, mert ez a holokauszt – még mindig meglehetősen ismeretlen – része. A holokauszt márpedig a nemzeti történelmünknek a része. Ezért, ha ezt nem ismerjük, nem ismerjük saját közös történelmünket sem. Másrészt pedig a holokauszt transznacionális jelenség, a nyugati világ közös tapasztalata, ennek révén jobban lehet kapcsolódni az európai kultúrához, emlékezethez is. Így végső soron erősíti a közös múltunk és jelenünk jobb megértését is. Végül pedig emléket is kívántam állítani azoknak az egykorvult magyar zsidó honfitársainknak – mintegy 20.000 embernek – akiket Bergen-Belsenbe hurcoltak különféle útvonalakon 1944–1945 során. A könyv egyébként kitér a tábor evakuálása, illetve felszabadulása utáni, hontalan táborokban töltött magyar zsidó történetekre, élményekre is.

A személyes visszaemlékezések feldolgozása során volt-e olyan történet, amely nagyon megérintette?

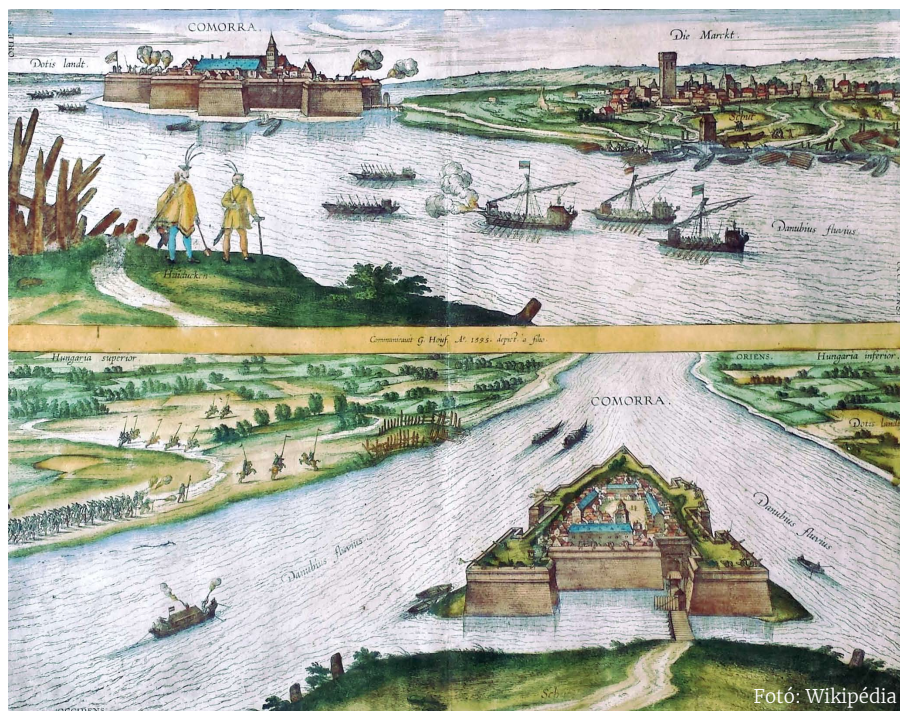
Számos ilyen történet van, hiszen a könyvem lényegében személyes történetek bemutatásának és értelmezésének füzéréből áll. Az egyik legmegrázóbb anyag Trebits Gabriellához kötődik. A fiatal nő naplót vezetett budapesti elhurcolásától kezdve. 1945 februárjában tífuszos lett, hallucinált a betegségétől, de ekkor sem hagyta abba az írást, ami életben tartotta és reményt is adott számára. Írásában elmosódik a valóság és a lázalom. De éppen ezekből a zavarosnak ható, mégis érzelmdús és erőteljes bejegyzésekből kapunk különlegesen plasztikus képet arról, első kézből, mit jelentett a barakk valósága, az éhezés, az az inferno, amelynek során több ezer ember halt meg a táborban néhány hét alatt.

Hol szerezhetik be az érdeklődők a könyvet?

A könyv a Jaffa Kiadó gondozásában jelent meg. A kiadó honlapján online is megrendelhető, ráadásul most kedvezményre. <https://jaffa.hu/szeccsenyi-cserelager> Egyébként pedig a kötet már megvásárolható személyesen is, országszerte a könyvesboltokban.

Múltunk öröksége

Litomericzky Nándor gyűjtéséből

Fotó: Wikipédia

„IV. Béla minden erejét a közelgő határ-rész elleni harcra összpontosítani akarván, ezen szándékát főleg az ország nyomorult pénzügyi állapota gátolta meg. Mióta a zsidók és izmaeliták a közjövendelmek bérletéből ki voltak zárva, az azoknak helyébe lépett országnagyok vagy semmit sem, vagy nagyon keveset fizettek, a közpénztárak üresek maradtak. A király belátván, hogy az országos javadalmak jövedelmét csak úgy emelheti, ha a zsidóknak és izmaelitáknak azoknak a bérletét megint megengedheti, a pápához fordult azon kérelemmel, hogy őt a beregi szerződésre tett eskü alól oldja fel. Az Ausztriából bevándorolt Henuk zsidót kamaragrófi rangra emelte és a királyi jövedelmek kezelésével bízta meg. Hogy Henuk a király és a haza körül szerzett magának dús érdemeket, kitűnik abból, hogy a király neki Komárom várát a hozzátartozó huszonegy faluból álló várbirtokokkal és a Tata melletti malommal adományozta. Ez utóbbi 1265 előtt elhalálozván, a királyi kincstárnak tetemes pénzüsszeggel adósa maradt. Béla az adósság fejében a komáromi birtokot Henuk fiaitól elvette és Walter kamaragrófnak adta el Henuk tartozásainak törlesztése fejében. De úgy látszik, hogy Henuk fiai ezen ügyet utólagosan valahogy elintézték, mert nem sokára megint az atyjuktól örökölt Komárom birtokában találjuk őket, sőt Mária királyné Béla beleegyezésével a jószágai után járó harmin-

cadot nekik adta bérbe. Ez a nagyobb mérvű üzlet azonban nem sikerülhetett nekik, mert a kikötői bért nem fizethették, sőt a királynénak 800 márka finom ezüsttel adóssok maradtak. Ez összeg fejében komáromi birtokukat elzálogosították anélkül, hogy tartozásukat a többszöri újítás dacára kifizethették volna. A kamatok pedig e közben annyira felszaporodtak, hogy összegük az eredeti tartozást tetemesen túlhaladta. Henuk fiai látva, hogy fizetési kötelességüknek eleget nem tehetnek, kérték a királyt, tartaná meg az elzálogosított birtokot tartozásuk teljes törlesztése fejében. Béla az ajánlatot elfogadta és a komáromi birtokot 1268-ban ismét eladta 800 márka finom ezüstért. Érdekes, hogy a király az általa kiadott okiratban nyíltan beismeri, hogy a zsidó kamaragróf utódainak adósságuk után oly nagy kamatokat számított fel, hogy már három év után azokét túlhaladták. A kánoni jog ugyan megtiltotta a kereszténynek a kereszténytől kamatot venni, de a zsidónak kamatot felszámítani a király se restellte, és mint látjuk, 33 1/3%-nál többet. Így látunk tehát egy hazánk történetében tündöklő várat a hozzá tartozó falvakkal és malommal együtt egy zsidó kamaragróf kezében, ki azt érdemei jutalmazása fejében királyától kapta, és melyet fiai szerencsétlen bérleti vállalatuk folytán, melyet a királynéval kötöttek, megint elvesztettek. Gondolta volna-e a gyermek-

kedélyű és oroszlánszívű Klapka, midőn 1849-ben Komárom várát hősiességgel védte, midőn a győztes osztrák-orosz hadseregeket győzelmi mámorukban megalázta, és a függetlenségi harcnak vérfoltos bár, de mégis szeplőtelen zászláját megmentette, hogy ezt a várat régente magyar király zsidónak adományozta? Bizonyára nem. És dacára annak, hogy Henuk fiai ezen várat a király túlságos kamatkövetelése végett már 1268-ban bocsátották neki rendelkezésére, mi mégis 1268 és 1849 közt az összekötő kapcsot megtaláljuk. Mint nekünk az agg hőstől személyesen gyakran hallanunk volt szerencsénk, zsidó honvédek keresztény bajtársaikkal vállvetve derekasán teljesítették kötelességüket a vár védelme körül és vérükkel termékenyítették azt a talajt, melyből Magyarországnak ismét feltámadnia kellett. Így nyújt kezét a tizenharmadik század a tizenkilencedik századnak, és mindketten engesztelő fényt árasztanak a köztük fekvő évek brutalitásaira és igazságtalanságaira. Dr. Jernits Adolf.” (Egyenlőség, 3. évfolyam, 19. szám, 1884. 05. 11., 5.-6. oldal)

„Rév-Komárom (Komorn, Komárno), 12 mf. ény Pesttől, a Csallóköz alsó végén, sz.k.v., 4 kat., 1 á.h., 1 g.n.e. templom, 1 zsidó gyűde, s több nagy kaszányák ékesítik. Van benne egy kat. és egy ref. középtanoda; a bortermesztés, gabona-, bor-, fa-, és halkereskedés virágzanak e városban, melyet egy hajóhíd köt a jobb parttal össze. A híres komáromi várerősségnek 1-ső Mátyás tévé le alapját a sziget csúcsán, s még eddig ellenség kezébe nem került.” (Kanya Pál: Népszerű földrajzi oktatás, iskolai s magán használatul, Pest, 1847., Honunk és az austria Birodalom, Magyar áldalalom, 51. oldal)

DR. ORNA MONDSCHIN

Löwinger Manci szakácskönyvéből Négy tény az izraeli nyárról

Miközben ezeket a sorokat írom, még javában tart a nyár. 2025 nyara sajnos ugyanolyan szomorú, mint a

2024-es volt. A mai napon is 50 izraeli tűsz van Gázában. Bízom benne, hogy mire kedves olvasóimhoz eljut ez az írás, már elmondhatjuk: az élők és a halottak egyaránt hazatértek. Ám a remény napról napra gyengül, miközben a családok szakadatlanul harcolnak. Az ország minden részén – különösen Tel-Avivban és Jeruzsálemben – mindennaposak a tüntetések. Az emberek a világ vezetőihez és a nemzetközi közvéleményhez fordulnak segítségért.

nyugodtan élvezhetjük a tengerpartot és az úszást. Meglepően gazdag gyümölcstermés jellemzi az idei szezont. Ez annál is inkább meglepő, mert a tél száraz volt, és a háború miatt sok gazda nem tudta megfelelően gondozni a földjét. Ennek ellenére a hideg idő kedvezett a cseresznye fejlődésének – a Felső-Galilban és a Golán-fennsíkron termett gyümölcsök elárasztják a piacokat. A görögdinnyék és sárgadinnyék különösen ízletesek, a déli meglegházakból egész évben folyamatosan érkeznek. Míg télen Dél-Afrikából importálták a szőlőt, most már a hazai fajták is érnek, ízletesek és gyönyörűek. A Gázai övezet melletti falvak és kibucok – amelyek súlyosan megszenvedték az október 7-i támadásokat – lassan

késő estig nyitva tartanak, a butikokban pedig elkezdődtek a nyár végi kiadások. Az őszi ünnepek már nincsenek messze – szívből kívánjuk, hogy nyugalomban és békében ünnepelhessük őket, és minden háza öröm költözzön.

Ünnepi „Beef Wellington” – egyszerűbb változat

A beef wellington az angol konyha ünnepi remeke, de létezik egy egyszerűbb verziója is.

Hozzávalók: 1 kg marhahús, 1 csomag leveses tészta (vaj nélküli, párve), 50 dkg gomba, 1 fej hagyma, só, bors, mustár, olívaolaj, 1 tojás

Elkészítés: A húst bekenjük olívaolajjal, sózzuk, borsozzuk, majd fél óráig pihentet-

Fotó: Wikipédia

A globális felmelegedést mindenki érzi: Európában szélsőséges időjárás uralkodik, forróság, özvízszerű esőzések és hűvös frontok a jellemzők. Izrael azonban idén kivételt képez – az időjárás hasonló az elmúlt évekhez, a páratartalom is szokásos. Nincsenek esők vagy viharok, viszont a nyár szinte minden korábbinál hamarabb érkezett, alig volt tavasz. Ezzel együtt a medúzák is előbb jelentek meg – ráadásul szokatlanul nagy számban. Aztán egyik napról a másikra eltűntek, és most már

újraindították a termelést. Tőlük származnak a kiváló minőségű zöldségek: paprika, paradicsom és uborka.

Bár a szomorú hírek folyamatosan érkeznek, az izraeliek nem adják fel: optimisták maradnak és igyekeznek a gyerekeknek örömteli nyarat biztosítani. Városunk tengerpartján sárkányeregető versenyt, homokszobor-építést és gyerek-maratonokat rendeznek. Népszerű énekesek adnak koncerteket, és közkedvelt színészek lépnek színpadra. A kávézók, éttermek és fagyizók

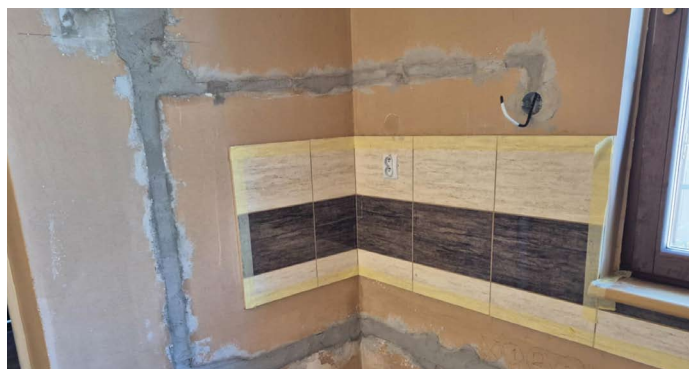
jük. Ezután körbepirítjuk, amíg minden oldalra bezáródik. Ha kihűlt, mustárral megkenjük. A hagymát apróra, a gombát szeletekre vágjuk és kevés olajon megpirítjuk. A tésztát kinyújtjuk, aljára tesszük a gombakeverék felét, ráhelyezzük a húst, majd a tetejére a maradék gombát. Becsavarjuk a tésztába, megkenjük a tojással. Késsel apró bevágásokat ejtünk rajta, hogy a sütéskor a gőz távozhasson. Előmelegített sütőben, 185 °C-on 50 percig sütjük. Ha kihűlt, szeletekre vágható.

Jó étvágyat!

Felújítási munkák

A Szlovákiai Zsidó Hitközségek Központi Szövetsége által létrehozott Moreshet alaptól támogatott felújítási munkálatok második részé július elején kezdődött. Ebben a hónapban a kóser konyha bővítése, illetve a Wallenstein Zoltán terem kistermének szigetelése már folyamatban van. Előkészítés alatt van a Menház belső ajtóinak cseréje és hamarosan indul az udvari rész szigetelése. Az Eötvös utca 9-ben kora ősszel kerül sor a kapuk felújítására. Temetőnkben pedig bővítjük a betonozott járdákat.

PT

Židia v Topolčanoch

Rozhovor s Katarínou Beňovou a Helenou Kopeckou

PhDr. Katarína Beňová: Vyštudovala históriu a estetiku na Filozofickej fakulte UKF v Nitre a neskôr absolvovala rozširujúce štúdium psychológie pre učiteľov na Pedagogickej fakulte UMB v Banskej Bystrici. Počas svojej múzejnej a pedagogickej praxe sa začala venovať regionálnym dejinám, ako aj tematike holokaustu a vzdelávaniu o ňom. Je predsedníčkou Krúžku historikov Slovenskej historickej spoločnosti v Topolčanoch, ktorý pripravuje semináre, prednášky a výstavy pre žiakov, študentov, ale aj pre širokú verejnosť. Spolupracovala na realizácii výstavy Z dejín židovskej komunity v Topolčanoch, ktorá je dlhodobo inštalovaná na Židovskom cintoríne v Topolčanoch. V spolupráci s Občianskym združením Židovský cintorín Topolčany sa venuje pasportizácii Židovského cintorína v Topolčanoch.

Mgr. Helena Kopecká: Absolvovala štúdium na Filozofickej fakulte UK v Bratislave, odbor dejepis a občianska náuka. Počas pedagogickej praxe sa zapojila do rôznych projektov o holokauste. Výsledkom je výstava Z dejín židovskej komunity v Topolčanoch na Židovskom cintoríne v Topolčanoch, na ktorej spolupracovala s viacerými spoluautormi. Je predsedníčkou Občianskeho združenia Židovský cintorín Topolčany, ktorý sa venuje výskumu židovskej komunity v Topolčanoch. Cieľom výskumu je prehĺbiť vedomosti o živote židovskej komunity, zachovať spomienky tých, ktorí prežili holokaust a uctiť si tých, ktorí sa stali obeťami holokaustu. V súčasnosti sa venuje pasportizácii Židovského cintorína v Topolčanoch.

V roku 2025 vychádza vaša kniha Pogrom v Topolčanoch, v roku 2024 mohli čitatelia vziať do rúk vaše dielo Židia v Topolčanoch. Ako ste sa pustili do odhaľovania týchto udalostí?

KB: V roku 2004 som nastúpila na pozíciu historičky v Tribečskom múzeu v Topolčanoch a vtedy som objavila krásu a čaro regionálnych dejín. Jednou z mojich prvých úloh bolo pripraviť prednášky pre žiakov základných a stredných škôl. S tým bolo spojené štúdium literatúry a keď som sa začítala do knihy Roberta Büchlera Židovská náboženská obec v Topolčanoch, bola som fascinovaná. O dva roky (2006) sme s kolegami pripravili autorskú výstavu venovanú židovskej kultúre pod názvom Keď žiarila Dávidova hviezda. Tieto aktivity zároveň oživil

kontakt s kolegyňou Helou Kopeckou, ktorá do múzea so žiakmi pravidelne chodila a školské prostredie v danej téme prinášalo množstvo podnetov na ďalšie aktivity. Začali sme navštevovať židovský cintorín, ktorého súčasťou je obradná sieň a práve tento priestor poslúžil na inštaláciu dlhodobej výstavy Z dejín židovskej komunity v Topolčanoch, ktorá bola inštalovaná v roku 2010.

HK: Ja som v tom čase učila dejepis na tunajšom gymnáziu. Výstava, ktorú spomenula kolegyňa a návštevy židovského cintorína, boli prvým podnetom k záujmu o túto tému. Môj záujem o túto problematiku stúp po tom, čo bol odvysielaný film režiséra Dušana Hudeca Miluj bližného svojho. Tak sme mali možnosť spoznať konkrétne mená a tváre našich rodákov, spoznať ich osobné príbehy. Tretím podnetom bol projekt Zabudnuté príbehy, ktorý bol zameraný na túto problematiku. Výsledkom projektu je už spomenutá výstava Z dejín židovskej komunity v Topolčanoch. Príprava výstavy bola už naša spoločná práca. Začali sme so žiakmi bádať v topolčianskom archíve, listom sme oslovili topolčianskych židovských rodákov žijúcich v Izraeli, USA a v iných krajinách, aby nám napísali svoje životné príbehy, fotografie a dokumenty. Tak sa nám podarilo zhromaždiť veľa materiálu.

Komu sú knihy určené? Prečo je dôležité, aby súčasní ľudia poznali udalosti tej doby?

KB: Publikácie sú adresované záujemcom o regionálne dejiny, učiteľom, žiakom ale aj širokej verejnosti. Sú pre všetkých, ktorí sa zaujímajú o dejiny svojho mesta (Topolčany), o udalosti z obdobia 2. svetovej vojny, ale aj osudy židovskej komunity, ktorá v minulosti výrazne formovala kolorit mesta Topolčany.

HK: Poznať dejiny je dôležité tak pre jednotlivca, ako aj pre spoločnosť ako celok. Pomáhajú nám pochopiť dôsledky rôznych rozhodnutí, pochopiť dnešný svet, formujú našu kultúrnu identitu, ale tiež pomáhajú formovať kritický pohľad na svet. V období socializmu bol výskum holokaustu na Slovensku nežiadúci. Aj v dejinách nášho mesta bolo v tejto oblasti prázdne miesto. Hovoriť a písať o holokauste je preto spôsob, ako sa s touto tragickou udalosťou našich dejín nielen vyrovnáť, ale aj pochopiť nezmyselnosť protizidovských nariadení počas Slovenského štátu. V našej knihe Židia v Topolčanoch

je problematika holokaustu zachytená cez osobné zážitky konkrétnych ľudí, čo prináša nielen rozšírenie poznatkov, ale aj emotívny zážitok. To môže viesť k tomu, že myslenie a konanie ľudí sa stane tolerantnejšie a následne môže viesť k tolerancii vo vzťahu k iným kultúram a náboženstvám.

Priniesol váš historický výskum výsledky, ktoré vás osobitne prekvapili alebo hlboko zasiahli?

KB: Zmapovali sme životné osudy konkrétnych ľudí – žijúcich, mysliacich, cítiacich. Príbehy sú plné emócií. Ich zapisovaním sme sa stávali akoby súčasťou týchto príbehov, opätovne sme ich prežívali. Prvýkrát sme sa stretli s realitami daného obdobia, s každodennou realitou, s opisom domov, kde ľudia bývali, s opisom vzťahov v rodinách a celkovo so spôsobom života židovskej komunity.

HK: Prekvapila nás skutočnosť, akú rôznorodú podobu mali osudy jednotlivých ľudí počas holokaustu. Niektorí išli priamo do transportu, iní do pracovných táborov, chceli sa zachrániť útekem do Maďarska alebo ich ukryli obeťami ľudia. V ťažkých životných situáciách, ktoré prežili, možno nájsť veľa dôkazov ľudskosti, zodpovednosti a obetavosti. Hlboko nás zasiahlo uvedomenie, aký hlboký a osobný vzťah mali topolčianski židia k svojmu mestu. Aj napriek tomu, že mesto opustili, lebo sa tu po pogrome necítili bezpečne, považovali ho za svoje rodné mesto, za svoj domov.

Máte ďalšie plány týkajúce sa tejto témy?

HK: Okrem vydania knihy Pogrom v Topolčanoch, plánujeme dokončiť pasportizáciu židovského cintorína a vydať knihu Židovský cintorín v Topolčanoch – národná kultúrna pamiatka. Naším hlavným cieľom je organizovať vzdelávacie aktivity pre žiakov a učiteľov, aj širokú verejnosť, pričom hľadáme nové spôsoby, ktorými chceme mladým ľuďom priblížiť históriu židovskej komunity v Topolčanoch. Veľmi sa nám osvedčila forma rovesníckeho vzdelávania.

Kde si môžu záujemcovia knihy zakúpiť?

KB: Publikácia Židia v Topolčanoch je dostupná na portáloch slovenských kníhkupectiev a samozrejme aj v kamenných predajniach, napr. v Topolčanoch. Publikácia Pogrom v Topolčanoch vyjde až začiatkom roka 2026. Aktuálne prebieha proces spracovania výsledkov výskumu.

Pocť predkom, výzva súčasným

Na nádvorí neogotického kaštieľa v Galante sa v piatok 20. júna t.r. za účasti predstaviteľov mesta, členov náboženských obcí, obyvateľov mesta a jeho návštevníkov, konalo komorné podujatie otvárajúce pre verejnosť expozíciu venovanú minulosti a prítomnosti židovskej komunity v meste.

Rozsahom nevelká, ale duchovným posolstvom významná stála výstava v zrekonštruovanej sále na prízemí kaštieľa vznikla z iniciatívy OZ Shalom, MsKS Galanta a Židovskej náboženskej obce v Galante. Slovom, obrazom, ale aj konkrétnymi artefaktmi týkajúcimi sa každodenného i sviatočného života židovského obyvateľstva v meste i jeho okolí, uvádza návštevníka do minulosti komunity, ktorá tu v Galante a okolí žila a tvorila kolorit mesta už od polovice 17. storočia.

Príslušníci rodu Esterházyovcov im umožnili usadiť sa a žiť na tomto kúsku zeme podľa príkazov ich starodávneho náboženstva. Židia sa po desaťročia aktívne zapájali do všetkých oblastí diania v meste a spoluvytvárali tak jeho kolorit. No nielen to. Galantské židovstvo vedené významnými rabínmi, so svojou slávnou ješivou, rabínskou školou a inými charitatívnymi organizáciami šírilo dobré meno tohto malého mesta po celej Európe.

Tragické udalosti druhej svetovej vojny, holokaust a následné obdobie po vojne, ktoré nepriali náboženským aktivitám, zdecimovali túto súčasť mesta. Napriek tomu tu duch generácií židovských obyvateľov Galanty a okolia prežil až do dnešných dní. Napriek ťažkostiam stále žije, a to aj vďaka sú-

držnosti náboženských obcí z okolia, ktoré ju podporujú. Bez pomoci obetavých súvercov z Dunajskej Stredy, Bratislavy a podobne, by sa bohoslužby na sviatky alebo spomienky na zomretých podľa starých zvyklostí konať už nemohli. Ani rodáci, ktorí žijú roztrúsení po svete, na svoje mesto nezabúdajú.

Expozícia v neogotickom kaštieľi, ktorú primátor Peter Kolek nazval „spomienkou zakomponovanou v múroch kaštieľa“, bude odteraz rozprávať staré príbehy svojím návštevníkom a prispievať tak k porozumeniu a tolerancii medzi ľuďmi. Vstúpte preto na chvíľu do tohto sveta a spoznajte históriu, radosť, starosť i tragédiu židovského národa na malom kúsku zeme južného Slovenska.

Katarína Potoková

Pokračovanie zo strany 3.

V Izraeli zúri vojna a situácia židovských komunit je čoraz zložitejšia takmer na celom svete – aké úlohy to kladie na miestne náboženské obce?

Bezpečnostná situácia sa zhoršovala v celej Európe ešte pred 7. októbrom 2023. Po 7. októbri sa však situácia rýchlo vyhrotila, a to rýchlym mediálnym lynčom Izraela. Ten je vykresľovaný veľmi neobjektívne, doslova ako agresor. A práve takéto znázorňovanie Izraela v médiách môže viesť k skratkám v uvažovaní: Izrael je židovský štát, a preto za každú jednu obeť vojnového konfliktu na Blízkom východe môžu židia a tí predsa žijú i na Slovensku a v Bratislave. Takýmto logickým lapsusom a skratovým reakciám dochádza nielen v západnej Európe, tento fenomén cítiť už aj u nás. Prednedávnym došlo k pokusu o podpálenie brnenskej synagógy.

A preto skutočne musíme byť veľmi opatrní a dôsledne zabezpečiť ochranu židovských objektov – viditeľnú, i tú neviditeľnú – či už ide o synagógy alebo iné židovské pamiatky a nehnuteľnosti. Zabezpečenie bezpečnosti nasej komunity je našou prioritou, a to súvisí aj s naším cieľom pritiahnúť nových členov obce. Nikto by sa predsa nechcel prihlásením k judaizmu vystaviť nebezpečenstvu. Len pocit bezpečnosti nám umožní rozširovať naše rady.

Ako vidíte budúcnosť bratislavského židovstva?

Tak, ako som už spomenul, chceme byť židovskou obcou otvorenou každému jednému židovi, bez ohľadu na to, či to slovíčko napíšeme malým alebo veľkým začiatočným písmenom. Nesmieme si zakrývať oči pred realitou dnešného Slovenska – sú tu najmä zmiešané rodiny a tiež veľmi silne asimilo-

vaní občania so židovskými predkami. Nikto z nich sa nesmie cítiť v obci či na našich podujatiach nevítaný. Budeme sa snažiť vychovávať mladú generáciu židovských lídrov, ktorí jedného dňa po nás aktivity na obci prevezmú. Teda okrem starostlivosti o seniorov je práve mladá generácia našou ďalšou prioritou, ktorú skutočne nesmieme stratiť z dohľadu. Nechceme dopadnúť tak, ako dopadli vodníci v tom známom českom filme Konec vodníků v Čechách. A aby som tento rozhovor nezakončil takou pesimistickou myšlienkou, skonštatujem len toľko, že nič nie je stratené, pretože máme v Bratislave šikovných a motivovaných ľudí, ktorí vytvoria jeden súdržný celok, jednu fungujúcu, životaschopnú a živú komunitu, ku ktorej sa hrdobudú hlásiť i naše deti a vnúčatá.

Židovský život v Bratislave

Rozhovor s Pavlom Breinerom

Som Žid a tento fakt je trvalou a neoddeliteľnou súčasťou mojej identity. Odjakživa. Vyrastal som v meste Humenné, v ortodoxnej rodine. Od roku 1983 žijem v Bratislave. Nastahoval som sa vtedy k pani Katzovej a stal sa aktívnym členom bratislavskej obce. Novembrová revolúcia v roku 1989 teda pre mňa nebola chvíľou, keď som sa o svojom židovstve dozvedel, či začal ho navonok prežívať. Tešil som sa však novým možnostiam a novému nastaveniu vzťahov v spoločnosti, ktoré umožnili všetkým, ktorí o to mali záujem, prihlásiť sa k judaizmu.

Privítal som opätovné nastolenie diplomatických vzťahov s Izraelom. Aktívne som pomáhal pri vzniku izraelskej ambasády v Bratislave. V pracovnej sfére sa venujem podnikaniu, konkrétne rozvíjaniu slovensko-izraelských ekonomicko-obchodných vzťahov. Pred dvomi rokmi som bol zvolený za podpredsedu bratislavskej obce a zároveň za podpredsedu ÚŽŽNO. Zvolenie za predsedu vnímam nielen ako prejav dôvery, ale najmä ako poverenie „misiou“. O jej postupnom plnení budem členov obce pravidelne informovať.

Nedávno vás zvolili za predsedu Židovskej náboženskej obce v Bratislave, gratulujeme! Ako hodnotíte súčasnú situáciu najväčšej židovskej komunity na Slovensku?

Neprihádzam do vedenia obce ako nováčik, po zvolení za podpredsedu obce som na-

dobudol predstavu o jej fungovaní. V hlavne mi dozrela predstava o prioritách pre budúce obdobie. Obec v dnešnej dobe poskytuje služby súvisiace s náboženským životom, venuje sa seniorom i mladým. Ešte stále sa boríme so záťažou z minulosti – máme zvýšené náklady na opravu zanedbaných nehnuteľností, zaplatiť sme, napríklad, museli za zbytočné úniky vody, ktoré dlho nikto neriešil. Čakali nás i nepríjemné prekvapenia v podobe nereálnych a nezrealizovateľných projektov. Radšej sme vrátili už poskytnuté dotácie, aby sme to raz nemuseli splácať aj s úrokmi. Počet členov obce za posledné obdobie mierne narástol. Členmi obce sa stali najmä ukrajinskí Židia, prišlo i pár Izraelčanov, nových členov máme i zo Slovenska.

S akými cieľmi vstupujete do svojho predsedníckeho obdobia?

Spoločne s kolegami v predstavenstve máme jasnú predstavu o konkrétnych krokoch, ktorými chceme obec posilniť. Prvým cieľom je zvýšenie počtu členov. Nemyslím tým na nejaký hromadný nábor. Chceme zaujímavými a zmysluplnými aktivitami ukázať všetkým, v ktorých prúdi židovská krv, či na judaizmus prestúpili, že má zmysel pocíti príslušnosti zoficiálniť. Často sa hovorí, že židovstvo je najmä vnútorný pocit, no ostat' neorganizovaný si jednotlivec „môže dovoliť“ v krajinách, kde sú židovské komunity oveľa väčšie ako na Slovensku. U nás však doslova hrozí zánik židovstva, ak členmi židovskej obce budú naozaj len veriaci a praktizujúci židia. Chceme ukázať, že judaizmus je najmä o komunitnom živote, vzájomnej podpore a vzájomnom napomáhaní k osobnému úspechu – a to bez ohľadu na to, či striktne dodržiavame náboženské predpisy. Špecifikom judaizmu je totiž to, že sa síce prenáša z generácie na generáciu cez náboženské motívy, tradície a zvyky, ich dogmatické dodržiavanie však vyžadované nie je. Na dosiahnutie tohto cieľa bude tiež potrebná kolegiálna spolupráca všetkých v Bratislave pôsobiach rabinov. Vychádzame z toho, že judaizmus má navonok najrôznejšie prejavy – či už to judaizmus striktne ortodoxný, ktorému zodpovedá i oblečenie a dodržiavanie tradícií, až po judaizmus v podobe pocitu príslušnosti k židovskému národu, a tam je už tá náboženská dimenzia menej dominantná. Našou ambíciou je byť obcou, ktorá bude združovať všetkých – bez ohľadu na

to, či sa člen identifikuje ako príslušník židovského národa či etnika („Žid“ s veľkým začiatočným písmenom), alebo ako osoba vyznávajúca judaizmus („žid“ s malým písmenom). Budeme teda ponúkať celé množstvo aktivít – od náboženských, ktoré sa samozrejme odohrávajú v synagógach, až po kultúrne a spoločenské podujatia. Niektoré z týchto podujatí budú určené len členom obce (napríklad spoločné oslavy sviatkov), tak aby sa skutočne cítili medzi svojimi. Na celý rad ďalších podujatí budú pozvaní aj zástupcovia majority. Myslím tým na najrôznejšie predstavenia, koncerty alebo už veľmi úspešný festival Shalom Chaverim, ktorý sa uskutoční na začiatku septembra a ktorý organizujeme spoločne s Ústredným zväzom židovských obcí. Ďalším dôležitým cieľom je starostlivosť o našich členov – vyhovieť ich náboženským, kultúrne-spoločenským a sociálnym potrebám. Myslím tým najmä na starostlivosť o seniorov – preživších holokaustu, či o druhú generáciu, ktorá sa síce narodila po druhej svetovej vojne, ale v sebe nesie zdedenú traumu po predkoch, ktorí holokaust zažili priamo. Táto druhá generácia sa dostáva do seniorského veku a bude čoraz viac potrebovať našu pomoc.

Na toto všetko potrebujeme ozdraviť finančnú situáciu obce, efektívne spolupracovať s ústredným zväzom a tiež štátom, aby bolo dostatok prostriedkov na našu činnosť – od prevádzky synagógy, kuchyne, údržbu cintorínov až po kultúrne a športové podujatia.

Pokračovanie na strane 4.

Začali sa renovačné práce

Začiatkom júla začala druhá etapa rekonštrukčných prác financovaných z fondu Moreshet, zriadeného Ústredným zväzom židovských náboženských obcí v Slovenskej republike. V tomto mesiaci sa vykonávajú práce na rozšírení kôšer kuchyne a izolácii malej sály Zoltána Wallensteina. Pripravujú sa aj výmeny interiérových dverí Menházu a čoskoro sa začnú aj izolačné práce zo strany dvora. V nehnuteľnosti na adrese Eötvösova č. 9 začnú na jeseň obnovovať brány. Okrem toho v našom cintoríne rozširujeme betónové chodníky.

Návštevníci v Menháze

V júni navštívili Menház režiséri János Mohácsi a Márton Kovács v sprievode Tamása Gála, riaditeľa Jókaiho divadla v Komárne. Po synagóge a našej malej výstave záujemcov sprevádzala vedúca kancelárie Magda Saláthová. János Mohácsi režíruje na jeseň v Komárne hru so židovskou tematikou. O nej sa viac dočítate v nasledujúcom čísle našich novín.

Naše mesto navštívili izraelskí potomkovia rodiny cukrárov Kohnovcov, ktorí kedysi žili v Komárne. Hostí sprevádzal predseda Anton Paszternák.

Privítanie soboty

V piatok 4. júla sme sa opäť zišli v komárnanskej synagóge, aby sme spoločne privítali sobotu pod vedením Mihály Riszovanného. Miestnych i hostí zo širšieho okolia privítal koordinátor Tamás Paszternák. Po spoločnom učení o sviatku nasledovala liturgická časť večera. Po modlitbe zaplnilo sálu Zoltána Wallensteina na kúšu takmer päťdesiat ľudí. Po pozhnaní čakali na účastníkov chutné kôšer sendviče, šaláty a chuťovky. O ovocie sa postarali naši hostia z Budapešti. Bolo dobré opäť sa stretnúť a porozprávať sa v klimatizovanej kultúrnej sále. Ďakujeme všetkým, ktorí sa podieľali na príprave a realizácii podujatia!

Zomrel Endre Hidasi

V 77. roku života zomrel Endre Hidasi, predseda Podunajského židovského kultúrneho združenia (Dunamenti Zsidó Kulturális Egyesület – DUZSIKA) a Židovskej náboženskej obce v Budakörnyéku so sídlom v Érde, ktorý so svojou malou komunitou viackrát navštívil Komárno a v minulosti sme ho predstavili aj na stránkach nášho časopisu.

V mene Židovskej náboženskej obce v Komárne sa lúčime s pánom predsedom. Jeho pamiatku navždy zachováme.

Žiadame Vašu podporu

Vážení čitatelia! Prosíme Vás, aby ste podľa Vašich možností podporovali programy ŽNO v Komárne, ako aj vydávanie Spravodaja, údržbu budov a obnovu cintorína.

Poukázanie peňazí z územia SR:

26384962/0900 – Slovenská sporiteľňa

Poukázanie peňazí zo zahraničia:

Adresa: Židovská náboženská obec v Komárne, Eötvösa 15, 94501 Komárno, Slovakia

IBAN: SK0609000000000026384962 SWIFT: GIBASBXX

Adresa banky: Slovenská sporiteľňa, Palatínova 33, 94501 Komárno

Nástenka krátke správy

ŽNO v Komárne, Klub Shalom a vydávanie Spravodajcu podporili: Tamara Zuzková (Česko), Georg Tomenendal (Rakúsko) a anonymní darcovia. Ďakujeme!

Naša obec sa úspešne uchádzala o finančnú podporu Nadácie Gábora Bethlena dvomi projektmi. Okrem finančnej podpory vydávania Spravodajcu a organizovania kultúrnych podujatí sme získali dotáciu aj na program pre mladú generáciu.

Knižnica Bélu Spitzera získala nové tituly. Po letných prázdninách srdečne očakávame našich čitateľov.

V dňoch 4.-9. novembra Maccabi Slovakia opäť usporiada medzinárodný tenisový turnaj. Záujemci môžu podrobné informácie získať na adrese kile@menhaz.sk.

O luach (kalendár) na nasledujúci židovský rok môžete požiadať na adrese kile@menhaz.sk.

Sviatok Chanuka pripadne v tomto roku na polovicu decembra, o sviečky môžete požiadať do konca novembra na adrese kile@menhaz.sk.

Sekretariát Židovskej náboženskej obce v Komárne prijíma počas letných prázdnin návštevníkov na základe predchádzajúceho ohlásenia..sk.

V júli opäť opeknela záhrada Menházu.

Aj naďalej očakávame vaše návrhy na podujatia, ktoré posielajte na kile@menhaz.sk.

Spravodajca – mesačník ŽNO v Komárne, založený v roku 5756. (1996), **šéfredaktor**: Tamás Paszternák (tamas.paszternak@menhaz.sk), András Paszternák (andras.paszternak@menhaz.sk), **spolupracovníci**: Magda Saláth, Mgr. Ferenc Piczek, **grafická úprava**: Richard Saláth, **jazyková korektúra**: Zsuzsanna Paszternákné Kertész (Komárno), Katarína Potoková (Nitra), **tlač**: Nec-arte Kft., Komárno, **adresa ŽNO**: Židovská náboženská obec, Eötvösa 15, 945 01 Komárno, Slovakia, tel.: 00421/35/7731-224, **e-mail**: kile@menhaz.sk, **tel./fax**: 00421/35/7725-355. **Registračné číslo**: EV 3424/09. **ISSN** 1337-091x. **IČO**: 34073400. **Periodikum je nepredajné.**

SPRAVODAJKA

AUGUST 2025 – TAMMUZ – AV 5785.

MESAČNÍK ŽNO V KOMÁRNE

XXIII. REG. ROČNÍK. 8. ČÍSLO, 351. ČÍSLO

PRIVÍTANIE SOBOTY PRED LETNÝMI PRÁZDNINAMI

Fotografia bola urobená pred sviatkami, počas spoločného štúdia

BRATISLAVA

„...nič nie je stratené, pretože máme v Bratislave šikovných a motivovaných ľudí, ktorí vytvoria jeden súdržný celok...“

3

GALANTA

„Na nádvorí neogotického kaštieľa v Galante sa v piatok 20. júna t.r. za účasti predstaviteľov mesta, členov náboženských obcí...“

4

TOPOLEČANY

„Poznať dejiny je dôležité tak pre jednotlivca, ako aj pre spoločnosť ako celok. Pomáhajú nám pochopiť dôsledky rôznych rozhodnutí...“

5

Európsky deň židovskej kultúry

Židovská náboženská obec v Komárne touto cestou pozýva každého záujemcu na podujatie organizované pri príležitosti Európskeho dňa židovskej kultúry, ktoré sa bude konať v nedeľu 7. septembra 2025 v Menháze (Komárno, Ul. Eötvösa 15).

11:00 Kosher – kuchyňa Deutschovcov – prezentácia knihy rebbetzin Mercédesz Deutsch – Fehérváry, rabína Pétera Deutscha a hlavného rabína Zoltána Radnótiho

11:50 Recepty z macesu – prezentácia knihy s Martinou Cibirovou (www.maces.sk) a Jozefom Dukesom

12:40 Pripevnenie mezuzy v zrekonštruovanej kuchyni obce – ľahký, studený košer obed

13:45 Myšlienky pred jesennými vysokými sviatkami – rabín Ústredného zväzu židovských náboženských obcí v Slovenskej republike Misha Kapustin

14:15 Odovzdanie cien Kehila – pre komunitu

14:30 Koncert Veca Janicsák v synagóge

Vstup voľný, avšak podmienený predchádzajúcou registráciou, najneskôr do 1. septembra 2025 na adrese kile@menhaz.sk.

Vysoké sviatky

Strávme spoločne jesenné sviatky, ktorých obradmi nás bude sprevádzať Dr. Ríszovannij Mihály a Dr. Balogh István. Na všetky programy je potrebná registrácia, vaše prihlášky očakávame do 16. septembra 2025 na adrese kile@menhaz.sk.

Židovský nový rok, Roš Hašana, začína **22. septembra 2025**, v pondelok večer. Po privítaní sviatku (18:00) sa bude konať tradičná spoločná večera. 23. septembra, v utorok sa o 15. hodine bude konať obrad Tašlich a spoločné štúdium. **Jom Kipur**, predvečer Dňa zmierenia, bude 1. októbra, sviatok sa skončí vo štvrtok 2. októbra pri západe slnka. Termíny modlitieb:

1. októbra 2025, streda 18:00 – Kol Nidre, začiatok pôstu: 18:05

2. októbra 2025, štvrtok 18:00 – Mazkir, spomienka na zosnulých, Neila – záverečná modlitba, Havdala, potom jedlo po pôste (koniec pôstu o 19:07)